

Współczesne reinterpretacje w przestrzeni miejskiej

Contemporary Reinterpretations in Urban Space

Streszczenie

Artykuł porusza problematykę związaną z rewitalizacją przestrzeni miejskiej oraz nadawanie jej nowych wartości przestrzennych i estetycznych. Rewitalizacja, jako proces odzyskiwania przestrzeni wpisuje się w nurt działań związanych z polepszeniem warunków życia mieszkańców współczesnych miast i osiedli. Kreacja odnawianych obszarów zabudowanych z jednej strony wykorzystuje istniejące walory kompozycyjne i przestrzenne, buduje czytelność i nową skalę obiektów, z drugiej umożliwia wprowadzenie nowoczesnych materiałów, technologii i wyposażenia, jako uzupełnienia tych przekształceń.

Abstract

The article discusses the problems associated with the revitalization of urban space and giving it new spatial and aesthetic values. Revitalization, as the recovery process is part of the current activities related to the improvement of the living conditions of the inhabitants of modern cities and estates. Creation of renewed urban spaces on one hand, uses existing compositional and spatial qualities, builds readability and a new scale facilities, on the other hand it allows the introduction of modern materials, technology, detail and endowment, as a complement to these transformations.

Słowa kluczowe: miasto, rewitalizacja, reinterpretacja, kompozycja, architektura

Keywords: city, revitalization, reinterpretation, composition, architecture, industrial design, endowment

Procesy rewitalizacji we współczesnej zabudowie mieszkaniowej są nierozłącznym elementem funkcjonowania struktury miast Europy. Obok fizycznej poprawy kondycji budynków, polepszenia standardów mieszkaniowych bardzo istotnym jest poprawa, jakości otoczenia, walorów kompozycyjnych i jego estetyki. Rewitalizacja to proces ciągły, który powinien być również elastyczny, gdyż zmieniają się standardy mieszkaniowe, nasze potrzeby, przyzwyczajenia, a przede wszystkim środki przekazu i sposoby narracji w tworzeniu przestrzeni architektonicznych.

Nierozłącznym składnikiem dobrze pojętej modernizacji terenów mieszkaniowych i obszarów przyległych jest szacunek do kompozycji przestrzennej, uznanie jej nadrzędnych walorów. „Kształtowanie przestrzeni jest także dziedziną twórczości, o tym mocniejszym napięciu, im dalej od planowania w szerokiej skali(...) i im bliżej skali określonych fragmentów krajobrazu miejskiego, codziennie dostrzeganego przez człowieka i stanowiącego jego najbliższe otoczenie. Tak więc można stwierdzić, że jednym z ogniw kształtowania przestrzennego w fazie planowania (...), a potem w fazie realizacji oraz eksploatacji jest kompozycja przestrzenna”¹. Choć powstało wiele opracowań na temat kompozycji w urbanistyce, część z nich została zapomniana, inne prace zatraciły swe aktualne wątki, cytowany wyżej, wciąż współczesny fragment książki

The processes of revitalization in the modern housing development are an inseparable element of the European cities' structure. In addition to improved physical condition of buildings, very important is improvement of housing standards, quality, environment, values composition and its aesthetics. Revitalization is a continuous process, which should also be flexible, because living standards, our needs, habits, and above all the media and means of narration in the creation of architectural spaces are changing.

An inseparable component of a well-understood modernization of residential areas and adjacent areas is respect for spatial composition and recognition of its superior qualities. "Shaping Space is also a branch of creativity. The stronger is its tenseness, the farther from planning in a wide scale (...) and the closer scale of specific parts of the urban landscape, daily perceived by man and constituting its nearest surroundings. Thus, it can be said that one of the cells of spatial forming in planning phase (...) and then in the implementation phase and exploitation is the spatial composition"¹.

Although, a number of studies on the composition in urban planning has been conducted, some of them have been forgotten. Other works have lost their current topics. Cited above, still contemporary excerpt from the book by Kazimierz Wejchert, strongly refers to the creative work of architect and urban planner, work in a third dimension – spatial

Kazimierz Wejcherta, mocno odnosi się do pracy twórczej architekta i urbanisty, pracy w trzecim wymiarze –wymiarze przestrzennym. Projektowanie trójwymiarowe w architekturze wykorzystuje kierunki horyzontalne i wertykalne, uwzględniając warstwy podziemne i przestrzeń nadziemną.

Trzeci wymiar, jako względna wysokość miasta ta dodatnia i ta ujemna posiada w warszawskiej urbanistyce bardzo ciekawe reprezentacje. Miasto pod miastem buduje podziemna infrastruktura, obiekty czy linie metra. „Z drugiej strony w przestrzeni miasta wyrastają (...) ponad jej powierzchnię coraz wyższe budowle wieżowców. Ich dominanty z perspektywy nadziemnej tworzą charakterystyczną jednoznacznie, rozpoznawalną sylwetę miasta”². Jednak wysokość miasta sięga znacznie wyżej niż budowle, sięga w przestrzeń bardziej odległą, jest to widoczne, kiedy z perspektywy okien samolotu dostrzegamy elementy kompozycji przestrzennej, jej wzajemne korelacje, również wertykalne, lokalną zabudowę i najbliższą okolicę. Interpretacja przestrzeni miejskiej może brać pod uwagę wiele parametrów w tym: wielkość, kształt, rozciągłość powierzchni czy symetrię³, lecz również wysokość warstwy naziemnej, jej presję na środowisko zabudowane. Te części składowe kompozycji miasta, budujące jego kompletny wizerunek mogą ulegać świadomej przemianie, wówczas przestrzeń zabudowana czy dotychczas niezainwestowana, tereny zespołów mieszkaniowych oraz ich otoczenie, zmieniają swój pierwotny wygląd, układ przestrzeni także tej trójwymiarowej.

Rodzimy realizm

Warszawskie osiedle Gocław jest przykładem niezrealizowanej koncepcji przestrzennej, co w efekcie doprowadziło do zasadniczej zmiany pierwotnego zamierzenia urbanistycznego, a dalej przy zastosowaniu różnorodnego tworzywa architektonicznego o nieograniczonym „bogactwie”, przyczyniło się do nierozumnego przeinaczenia pierwotnej myśli urbanistycznej⁴.

Budowę osiedla Gocław rozpoczęto w 1977 roku na terenie istniejącego lotniska Aeroklubu Warszawskiego. Projekt, którego autorem był Tadeusz Mrówczyński wyłoniony został w drodze konkursu międzynarodowego. Teren położony nad Wisłą o powierzchni 225 ha był cenny i eksponowany, chociażby z powodu projektowanej w przyszłości trasy siekierkowskiej. Osiedle przecięła obecna ulica Fieldorfa, następnie skrzyżowano z nią Borą Komorowskiego dzieląc osiedle na cztery części po 9–10 tysięcy każde. Przystąpiono do uzbrojenia terenu. Był to rzadko spotykany przypadek, aby tego rodzaju prace wyprzedzały budowę obiektów mieszkalnych. Najbliżej Wisły miały powstać domy najniższe, zmierzając w stronę północy budynki miały przybierać na wysokości. Nad kanałem Gocławskim zaprojektowano najwyższą część zabudowy⁵ po to, aby największa liczba mieszkańców miała widok na Warszawę i Wisłę, a zarazem by patrząc na Gocław z lewobrzeżnej skarpy i przepraw mostowych dało się dostrzegać osiedle w całej swej okazałości⁶. Powstałe budynki zwłaszcza w części środkowej zostały przełamane w taki sposób, aby tworzyły spore wnętrza urbanistyczne, w połowie sześciokątne, z terenami o charakterze komunikacyjnym i wypoczynkowym. Zastosowany element trzeciego wymiaru, zróżnicowania skali zabudowy w zależności od lokalizacji

dimension. Three-dimensional architectural design uses horizontal and vertical directions, taking into account the layers of underground and aboveground space.

The third dimension, as the relative height of the city, the positive and negative in Warsaw has a very interesting representations of urban planning. The city under the city builds underground infrastructure, facilities or subway lines. “On the other hand, above the surface in the urban space, grow up (...) higher and higher buildings. Their dominant from the aboveground perspective create a distinctive clearly recognizable silhouette of the city”². However, the height of the town reaches much higher than buildings, to more distant space. It is visible from the perspective of an airplane. We see elements of spatial composition, its correlations, also vertical, local development and neighbourhood. The interpretation of urban space may take into account a number of parameters including size, shape, surface extension or symmetry³, but also the amount of ground layers or its pressure on the already built environment. These components of the city, building the complete image may be subject to conscious transformation. The occupied space or one yet un-built, residential complexes areas and their surroundings, change its original appearance, space layout, as well the three-dimensional.

Native realism

Gocław estate in Warsaw is an example of unrealized spatial concept, which ultimately led to a fundamental change in the original urban plans and further, by using diverse architectural material of unlimited, “rich” variety, contributed to unintentional distortion of the original urbanistic thought⁴. Gocław estate construction began in 1977 in the area of existing airport belonging to Aero Club of Warsaw. The project by Tadeusz Mrówczyński was chosen through an international competition. The area located on the Vistula River with an area of 225 hectares was valuable and exposed, due to planned route construction – Siekierkowska. Currently, estate is crossed with Fieldorfa Street, which was further criss-crossed by Bor Komorowski Street, dividing the estate into four parts 9–10 thousand each. The infrastructure reinforcement began.

It was a rare example to have this kind of work ahead of construction of residential buildings. The closest to Vistula River the lowest houses were supposed to rise. Heading towards north, buildings were gaining altitude. Near the Gocław Canal the tallest buildings were designed⁵ so the largest number of residents had views of Warsaw and the Vistula River, and also- looking at Gocław from the left embankment and bridge crossings- on the entire estate in all its glory⁶.

The resulting buildings, especially in the centre, were broken in a way to form a lot of urban interiors, half hexagonal, with the areas of a transportation and recreational character. Adaptation of third dimension element, differences in the scale of buildings depending on the location were enriching value of little varied space of a typical tall block building. Originally estate was supposed to be self-sufficient town with service centres and shopping malls, a hospital, an amusement park, as well as sports centres and an extensive transportation infrastructure. Unfortunately, majority of these plans were not implemented. Meanwhile, the estate continued to expand very intensively, which was pos-

wzbogacały wartości przestrzenne mało urozmaiconej typowej zabudowy wieloblokowej.

Pierwotnie osiedle miało być samowystarczającym miastem z ośrodkami usługowymi i centrami handlowymi, szpitalem, parkiem rozrywki, a także ośrodkami sportowymi i rozbudowaną infrastrukturą komunikacyjną. Niestety większość z tych planów nie weszło w życie. Tymczasem osiedle rozwijało się dalej bardzo intensywnie, co było możliwe poprzez brak realizacji początkowej idei, a największy rozwój przypadł na ostatnie piętnastolecie. Idea wysokościowa, która funkcjonowała podczas zakładania osiedla nie była kontynuowana. Powstałe bardzo wysokie budynki od strony Wisły zasłoniły skutecznie widok na tereny rekreacyjne. Zabudowa różnej wielkości i wysokości pogłębiła poczucie chaosu przestrzennego. Traktowana fragmentarycznie przestrzeń osiedla uzupełniana zabudową mieszkaniową, handlową i usługową, obniżyła standard przestrzenny tej części miasta. Do innych podobnych defektów można zaliczyć brak odpowiedniej liczby miejsc parkingowych i zaplecza komunikacyjnego, co widoczne jest zwłaszcza przy obszarach handlowych, ale także większych skupiskach domów mieszkalnych. Wobec nasilających się dyskusji społecznych na temat pogarszającej się ilości i jakości przestrzeni publicznych osiedla Gocław podjęto działania w celu uzupełnienia terenów rekreacyjnych i integracyjnych osiedla. Przykładem pozytywnych działań jest rewitalizacja jeziora zwanego Balaton i sąsiadującego z nim parku.

Na dobry początek...

Przedmiotowy teren stał się w 2008 roku tematem otwartego konkursu architektonicznego na koncepcję parku o charakterze spacerowo – wypoczynkowym. Miejsce to samo w sobie posiada spory potencjał przyrodniczy ze względu na istniejący zbiornik wodny i lokalizacyjny, gdyż znajduje się w pobliżu części centralnej pięćdziesięciotysięcznego Gocławia. Zwycięstwo odniosła praca przygotowana przez zespół pracowni Piotr Hardecki Architekt⁷. Aby wzbogacić atrakcyjność tego terenu, wychodząc na przeciw potrzebom mieszkańców w pełni wymieniono szatę roślinną oraz zastosowano podział funkcjonalny na różne strefy aktywności ruchowych⁸ o różnorodnym nastroju i estetyce. Podstawą koncepcji była autorska interpretacja jak pisze autor projektu „*istotnego czynnika kulturotwórczego przełomu XX i XXI wieku, jakim jest kultura bloków*” oraz wykorzystania istniejących elementów zagospodarowania przestrzeni⁹. Znalazły się tu place zabaw dla dzieci, strefy spacerowe w formie promenady wokół jeziora połączonej mostkami i trasy rowerowe oraz miejsca aktywności ruchowej takie jak rekreacja wodna i siatkówka plażowa. Dla zainteresowanych znalazło się miejsce na nadwodną kawiarnię w formie przeszklonego pawilonu. Zrealizowana koncepcja oferuje mieszkańcom osiedla nowe atrakcje w formie aktywizacji przestrzennej, ale również czytelną, zapisaną w przestrzeni informację o nowych wartościach wizualnych, estetycznych i kompozycyjnych, o rozwoju scenarii przestrzeni.

Pomimo, że rewitalizacja parku nad Balatonem jest fragmentarycznym działaniem w skali miasta czy osiedla, jednak rodzi nadzieję na szeroko pojętą aktywizację terenów mieszkaniowych i samej zabudowy. W przypadku reinterpretacji tej przestrzeni zachowano jej naturalną odrębność przez podkreślenie granic obszaru w formie roślinnych nasadzeń, zróż-

sible due to lack of implementation of the initial idea. The largest growth occurred in the last fifteen years. The idea of altitude, which operated during the establishment of estate was discontinued. Very high buildings from the Vistula river site effectively obscured view of the recreation areas. Buildings of different sizes and heights deepened the sense of spatial chaos. Fragmentary space complemented with residential development, commercial and service, lowered the spatial standard of this part of town.

To other similar defects we include a lack of a sufficient number of parking spaces and transportation facilities, which is evident especially near commercial areas, as well as the larger clusters of residential houses. In view of the intensifying public debate on the deteriorating quantity and quality of public spaces of the estate, steps to remedy the recreational areas and residential integration has been taken. An example of such positive action is revitalization of the lake called Balaton and the adjacent park.

For the good start...

The area has become in 2008 the subject of an open architectural competition for the concept of a park for walkers and recreation. The place itself has a lot of natural and localization potential, due to the existing reservoir and location in the central part of fifty-thousand Gocław. Won by the work prepared by a team from Peter Hardecki Architect workshop⁷. To enhance the attractiveness of the area and to meet the needs of residents, flora has been fully changed and functional separation into different activity zones were used⁸ of various mood and aesthetics. The basis of the concept was the author's interpretation of the "culture-important factor in the turn of the century, which is the culture of building blocks" and the use of existing elements of spatial planning⁹ (Hardecki, 2015). Currently we can find children's playgrounds, walking zone in the form of a promenade around the lake connected by bridges, cycling routes and places of physical activity such as recreational water and beach volleyball. For interested there is a place for watery coffee shop in the form of a glazed pavilion. The realized concept offers residents a new attractions in the form of spatial activation, but also clear, implemented in the space information about the new values of visual, aesthetic and compositional or of the development of space.

Although the revitalization of the park near Balaton Lake is a fragmentary action in the scale of the city or estate, it raises hope for a broader mobilization of residential areas and its buildings. In the case of reinterpreting this space, it retains its natural distinctiveness by emphasizing the boundaries of the space in the form of plantings, diversity of places for users, but also its integrity with the environment. Not without importance is the water factor, which provides the distance between the park and gives specific, pleasant microclimate.

This organized space is limited by the estate buildings and greenery is a counterweight to the chaotic building, closed interiors with high block and as open space gives you long-perspective view, freedom of seeing, and thus freedom of movement. Additionally, it is an attractive recreational area of well-thought spatial composition. Gravel paths form a simple circuit surrounding the Balaton Lake and are interconnected passageways in the form of jetties and off-road paths. Flat promontory used to the playground with devices referring to the elements of the ship. Along the pedestrian walkways were erected geometric forms in the shape

il. 1. Park nad Balatonem. Miejsca dla dzieci. Autor: Anita Orchowska / Park on Lake Balaton. Place for children. Author: Anita Orchowska
 il. 2. Park nad Balatonem. Miejsca dla dzieci. Autor: Anita Orchowska / Park on Lake Balaton. Place for children. Author: Anita Orchowska

nicowania miejsc dla użytkowników, ale też jej integralność z otoczeniem. Nie bez znaczenia jest tu czynnik wody, który zapewnia dystans pomiędzy poszczególnymi miejscami parku i specyficzny, przyjemny mikroklimat. To zorganizowane wewnątrz przestrzenne ograniczone zabudową osiedlową i zielenią jest przeciwwagą chaotycznej zabudowy, wewnątrz zamkniętych z wysoką zabudową blokową i jako teren otwarty daje możliwość dalekiego widoku perspektywicznego, swobody patrzenia, a co za tym idzie swobody poruszania się. Dodatkowo jest to atrakcyjny obszar rekreacyjna o przemyślanej kompozycji przestrzennej. Żwirowe alejki tworzą prosty układ okalający jezioro Balaton i są ze sobą połączone przejściami w formie pomostów lub ścieżek terenowych. Płaski cypel wykorzystano na plac zabaw z urządzeniami nawiązującymi do elementów statku. Wzdłuż alejek pieszych postawiono formy geometryczne w kształcie sześciątów, gdzie znajdują się ławki dla spacerowiczów. Oprócz tych, można znaleźć też inne miejsca widokowe, gdzie przestrzeń i jej elementy wyposażenia w sposób świadomy oddziałują na widza. Tego typu akcenty widokowe podniosły atrakcyjność i wyraz estetyczny parku, a nowa interpretacja przestrzeni jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców¹⁰. W rezultacie przyczyniło się do tego,

of cubes, with benches for walkers. In addition to these, you can find some other scenic spots, where space and its features in a conscious way affect the viewer. Such accents raised the attractiveness and aesthetic appeal of the park, and a new interpretation of space is a great response to the needs of residents¹⁰ (Hardecki, 2015). As a result, it contributed to the fact that this place is very often visited by residents of nearby settlements. Although in contemporary Poland has never received a revitalization of a coherent concept of large housing estates, optimism is raised by customized approach to open areas. However, there are examples in the world where a more robust approach to the problems of revitalization guarantees significant improvements in housing environment, its composition and aesthetic values.

Renewals example of the Netherlands.

In many Western countries housing estates of big plates are being revitalized with good results. An example is the Bijlmermeer district in eastern Amsterdam. Effective revitalization in this case consisted of partial demolition and reconstruction of a new structure in accordance with the principles

il. 3. Projekt Amsterdam Noord. Źródło: Flickr / Project Amsterdam Noord. Source : Flickr
 il. 4. Nowoczesna stacja w Bijlmermeer. Źródło: Flickr / Modern station in Bijlmermeer. Source: Flickr

że miejsce to jest bardzo chętnie odwiedzane przez mieszkańców pobliskich osiedli.

Choć współcześnie w Polsce nie doczekaliśmy się spójnej koncepcji rewitalizacji wielkich osiedli mieszkaniowych, to optymizm budzi niestandardowe podejście do terenów otwartych. Jednak są w świecie przykłady, gdzie bardziej zdecydowane podejście do problemów rewitalizacyjnych gwarantuje znaczne polepszenie środowiska mieszkaniowego, jego walorów kompozycyjnych i estetycznych.

Od-nowa przykład Holandii

W wielu krajach zachodnich rewitalizuje się osiedla mieszkaniowe wielkopłytowe z dobrym skutkiem. Przykładem jest dzielnica Bijlmermeer we wschodnim Amsterdamie. Skuteczna rewitalizacja w tym przypadku polegała na częściowych wyburzeniach i odbudowie nowej struktury, zgodnie z zasadami kompozycji urbanistycznej i doboru skali nowej zabudowy.

Rozpoczęcie budowy datowane jest na rok 1966 na podstawie unikalnej koncepcji, która zakładała ściśły podział funkcji mieszkalnej, komunikacyjnej i rekreacyjnej. Projektantem zespołu był architekt i urbanista Siegfried Nassuth. Plan urbanistyczny oparty był na układzie trzydziestu jeden galeriowców¹¹ tworzących heksagonalny układ, połączonych kładkami z wielopiętrowymi garażami, a wszystko w otoczeniu przestrzeni zielonych. Piesi i rowerzyści poruszali się na najniższym poziomie, wyżej ciągnęły się odcinki tras szybkiego ruchu, a najwyżej zawieszono było metro. Taki układ w segregacji przestrzeni spowodował jej degradację, a następnie dewastację poziomu podstawowego znajdującej się najniżej, należącego do pieszych mieszkańców. Duża ilość pustostanów spowodowana była wysokimi cenami mieszkań, a po znacznym ich obniżeniu do budynków wprowadziło się wielu bezrobotnych i imigrantów. Po dziesięciu latach od powstania dzielnica stała się znana na cały kraj ze względu na eskalację problemów społecznych¹².

W latach 80-tych podjęto pierwszą próbę modernizacji osiedla. Przede wszystkim podzielono mieszkania na mniejsze i bardziej urozmaicone, zamontowano windy i wprowadzono monitoring, a wielopoziomowe parkingi zamknięto. Polepszone też, jakość przestrzeni publicznych. Te działania nie przyniosły jednak zamierzonego rezultatu.

W latach 90-tych problemy związane z tą dzielnicą nasilały się, wobec czego rząd holenderski zaproponował projekt odnowy, który oprócz poprawy materialnej części osiedla uwzględniał czynniki ekonomiczne i społeczne tego obszaru¹³. Dodatkowym bodźcem w poszukiwaniu metod rewitalizacji była katastrofa lotnicza, podczas której samolot transportowy uderzył w jeden z bloków mieszkalnych¹⁴. Był to również początek ogólnoeuropejskiej dyskusji na temat problemów osiedla i jemu podobnych struktur mieszkaniowych¹⁵.

Momentem przełomowym w procesie rewitalizacji osiedla, było przyjęcie planu współpracy pomiędzy powołanym do życia przez władze Amsterdamu Biurem Projektu Odnowy Bijlmermeer a samorządem lokalnym i organizacjami mieszkaniowymi oraz mieszkańcami osiedla. O powadze przedsięwzięcia świadczy zakres działań w skali urbanistycznej i architektonicznej, ale także zmiany funkcjonalne i przestrzenne, które miały inicjować rozwój życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego¹⁶.

of urban composition and selection of the scale of the new building.

Commencement of construction is dated for 1966 based on a unique concept, which assumed a strict division of housing, transportation and recreation functions. The designer was the architect and urban planner Siegfried Nassuth. The urban plan was based on a system of thirty-one galleries¹¹ forming a hexagonal arrangement, connected by footbridges of multi-storey garages, and all surrounded by green space. Pedestrians and cyclists moved at the lowest level, above stretched sections of highways, and the highest the metro was suspended. Such a system of segregation of space caused its degradation, and then the devastation of the lowest level, belonging to the pedestrian residents. A large number of vacancy was caused by high housing prices, and a significant reduction of the price introduced to many unemployed and immigrants. After ten years since the creation of the district became known to the whole country due to the escalation of social problems¹².

In the 80s it was the first attempt to modernize the estate. First of all, housing was divided into smaller and more varied, elevators were installed, monitoring introduced, and multi-level car parks were closed. Also, the quality of public spaces has been improved. These actions, however, did not bring the desired result. In the 90s the problems associated with this district intensified, so that the Dutch government proposed renewal project, which in addition to improving the material matter of the settlement took into account economic and social factors of the area¹³. An additional incentive in the search for methods of revitalization was a plane crash, during which the transport plane crashed into one of the blocks of flats¹⁴. This was also the beginning of a Europe-wide discussion on the issues and alike estate residential structures¹⁵.

The turning point in the process of revitalization of settlements, was the adoption of a plan of co-operation between established for life by the city of Amsterdam Bijlmermeer Renewal Project Office and local authorities, as well as housing organizations and residents of the estate. The project demonstrates the seriousness of the range of activities in urban and architectural scale, but also functional and spatial changes that had to initiate the development of economic, cultural and social life¹⁶.

The new composition of the investment

The works related to the rehabilitation of the estate begun with demolishing run-down blocks, forming a big urban interiors and elevating in their place a lower, regular building. A multi-level flyovers and car parks has been removed, narrowed highways and converted into streets. The creation of public spaces was also ensured. Dark and dangerous underpasses were completely changed by using modern visual technologies. In the ground floors of the buildings are commercial premises – services, and each sector of the building received its centre. Residential development is currently consisting of several residential neighbourhoods, the division of which is very readable and constantly supplemented with new sectors of multi-family and single-family buildings. There are many good schools, offices, cafes, restaurants and entertainment close to large objects such as Heineken Music Hall and Amsterdam football Arena. Housing was joint with metro line in the centre of Amsterdam. In 2006 a modern station was opened. The structure of

Nowa kompozycja przestrzeni zainwestowanej

Prace związane z odnową osiedla rozpoczęto od wyburzenia zdewastowanych bloków, tworzących wielkie wnętrza urbanistyczne i wzniesienia w ich miejsce niższej, regularnej zabudowy. Usunięto też estakady i parkingi wielopoziomowe, a drogi szybkiego ruchu zwężono i przekształcono w miejskie uliczki. Zadbano o powstanie przestrzeni publicznych. Ciemne i niebezpieczne przejścia podziemne całkowicie odmieniono stosując nowoczesne technologie wizualne. W partach budynków umieszczono lokale handlowo – usługowe, a każdy sektor zabudowy otrzymał swoje centrum. Zabudowę osiedla tworzy obecnie kilka dzielnic mieszkaniowych, podział jest bardzo czytelny, stale uzupełnia się sektory nową zabudową wielorodzinną i jednorodziną. Powstały tu szkoły, biura, kawiarnie, restauracje, a w pobliżu duże obiekty rozrywkowe takie jak Heineken Music Hall oraz stadion sportowy Amsterdam ArenA. Osiedle połączono linią metra z centrum Amsterdamu, w 2006 roku otwarto nowoczesny dworzec. Nastąpiła zmiana struktury mieszkaniowej, a także społecznej. Obecnie jest to bardzo atrakcyjna dzielnica mieszkaniowa¹⁷.

Zastosowane drastyczne ingerencje w strukturę planu osiedla w trakcie procesu rewitalizacji spowodowały, że całe założenie urbanistyczne zostało od nowa zinterpretowane. Nowe, kompleksowe spojrzenie obejmowało utworzenie zabudowy w charakterze mniej jednolitej tkanki na korzyść przyjaznego środowiska zamieszkania. Najistotniejszym celem całego projektu stało się przywrócenie obiektom odpowiedniej, „ludzkiej” skali przy zastosowaniu nowej czytelnej kompozycji przestrzeni zurbanizowanej.

Modernizacja osiedla Bijlmermeer trwa nadal, tak jak ciągle zmienia się zapotrzebowanie na nowe elementy wyposażenia przestrzeni i jej funkcje oraz miejski charakter środowiska mieszkaniowego, a nowoczesne podejście do zagadnienia rewitalizacji wykracza poza wielopoziomowość podejmowanych zagadnień. To, co procentuje wydaje się być działalnością wykonywaną do skutku i osiągnięcia zamierzonego celu odnowy. Współczesne trendy modernizacji obszarów mieszkaniowych na świecie zmierzają do zmian ciągłych, gdyż zmienność jest nie tylko elementem ludzkiej natury, ale przede wszystkim domeną naszych czasów. Kierunek takich przekształceń daje czytelną odpowiedź na obecne i przyszłe ludzkie potrzeby, zmieniające się czasy i przyszłe strategie polityczne.

Czytelność i skala zabudowy

Człowiek, jako użytkownik swojego środowiska zamieszkania buduje związek emocjonalny z przestrzenią, w której przebywa. Odbiór wizualny architektury jest ważnym czynnikiem w tych relacjach. Dążenie do zmniejszenia skali budynków oraz tworzenie zrozumiałego układu przestrzennego w rewitalizacji osiedli mieszkaniowych jest celem bardzo ważnym, od którego w pełni zależy ich atrakcyjność. Uzyskanie czytelności kompozycji przestrzennej, jako wartości wizualnej krajobrazu miejskiego jest „wartością kluczową dla organizacji miasta”. Jak pisze w swej książce Kevin Lynch „czytelność” tego krajobrazu „oznacza dla nas łatwość, z jaką jego fragmenty mogą być rozpoznawalne i zorganizowane w spójny wzór”. Klarowność czy czytelność są właściwością pięknego miasta i mają szczególne znaczenie „kiedy bierze się pod uwagę skalę przestrzenną, czasową oraz złożoność środo-

housing and social services changed. Today it is a very attractive residential area¹⁷.

Drastic interference was applied within the structure of the settlement plan during the revitalization process, which caused that the entire urban layout was interpreted anew. The new, comprehensive view included the creation of a building in a less homogeneous tissue in favour of a friendly living environment. The most important aim of the project was to restore the objects a proper, the “human” scale using a new urban, readable space composition.

Modernization of the Bijlmermeer estate continues, as ever changing demand for new equipment space and its functions and urban character of the residential environment, and the modern approach to revitalization goes beyond multi-levelness the topics covered. What pays off, seems to be an activity carried out to achieve the intended purpose of renewal.

Modern trends of modernization of residential areas in the world tend to continuous change, because the variability is not only in human nature, but primarily the domain of our time. The direction of such transformations gives a clear answer to the current and future human needs, changing times and future policies.

Readability and scale of development.

Man, as a user of its living environment builds emotional connection with the space that he/she occupies. Visual reception of architecture is an important factor in these relationships. Aiming to reduce the scale of the buildings and the creation of comprehensible spatial arrangement in the revitalization of housing estates is a very important objective, on which fully depends their attractiveness. Obtaining the readability of spatial composition, as the visual urban landscape is “a key value for the organization of the city”. As explained in book by Kevin Lynch “readability” of the landscape “means for us the ease with which its fragments can be recognized and organized in a coherent pattern.” Clarity and legibility are the feature of beautiful city and are of particular importance “when taken into account is the spatial scale, time and complexity of urban environments” while thinking about the city as a subject, which is the creation of recognised by residents¹⁸.

The human dimension at the level of emotional relations, sense of space, originates in scale. Therefore, one aspect of the revitalization is responsible for the loss of anonymity and minimizing soulless contact with big space. The small scale of the objects can mean the place being exciting, intense and human friendly. The aspect of the city on a human scale opposes Jan Gehl with a large team of housing, where there is barely any possibility for any experiences. In his latest book he emphasizes that, in reading and feeling the city helps small distance. “In the narrow streets of small spaces we see the buildings, details and people (...) much then you need to learn, what is around us, because the abundance of different elements and human activity and excitement humans experience with high intensity. Setting we perceive as a warm, personal and inviting to acknowledge”. Urban complexes, with huge buildings lacking details are anonymous, formally cold, and we do not associate with them any emotional experience¹⁹.

New technologies in modernization.

To revitalize and enhance attractiveness of custom parts and fragments of buildings creators use new visual technologies. One element of the revitaliza-

wisk miejskich” myśląc o mieście jako o przedmiocie, który jest tworem spostrzeganym przez mieszkańców¹⁸. Ludzki wymiar na poziomie relacji emocjonalnych, odczuwania przestrzeni, bierze początek w skali. Dlatego jeden z aspektów rewitalizacji odpowiada za zagubienie anonimowości i minimalizację bezduznego kontaktu z dużymi przestrzeniami. Mała skala obiektów oznaczać może miejsca ekscytujące, intensywne i przyjazne człowiekowi. Aspekt miasta o ludzkiej skali przeciwstawia Jan Gehl dużym zespołom mieszkaniowym, w których nie można wiele doświadczyć. W swej najnowszej książce podkreśla, że w odczytywaniu i odczuwaniu miasta pomaga niewielki dystans. „W wąskich uliczkach małych przestrzeniach widzimy budynki, detale i ludzi (...). Wiele trzeba wówczas przyswoić, wokół nas występuje, bowiem obfitość różnych elementów oraz ludzkiej aktywności i wrażeń tych doświadczamy z dużą intensywnością. Otoczenie odbieramy, jako ciepłe, osobiste i zapraszające do poznania”. Zespoły urbanistyczne, gdzie w ogromnych budynkach brak jest detali są anonimowe i formalnie zimne, nie wiążą się z nimi żadne doznania emocjonalne¹⁹.

Nowe technologie w modernizacji

Dla ożywienia i uatrakcyjnienia niestandardowych części i fragmentów budowli stosuje się nowe technologie wizualne. Jednym z elementów rewitalizacji osiedla Bijlmermeer była modernizacja przejść podziemnych, które jeszcze niedawno ciemne i nieprzyjemne zmieniły swój charakter. Zastosowano tu pilotażowy projekt „The Moodwall” wykorzystujący interaktywne ściany²⁰. Ich zadanie polega podniesieniem bezpieczeństwa surowych przestrzeni komunikacyjnych oraz ich atrakcyjności poprzez zastosowanie interakcji z przechodniami. W tym przypadku użyto ściany o długości 24 metrów, a pod jej półprzezroczystą powłoką umieszczono 2500 diod LED, które reagują na ruch pieszych ukazując kolorowe, ruchome obrazy²¹. Taki spektakl można oglądać nie tylko w pobliżu instalacji, ale też z dalszej perspektywy. Rosnące zapotrzebowanie na nowoczesne technologie wizualne powoduje, że wkraczają one w projektowanie architektoniczne, jako symbol naszych czasów, wzbogacając prezentacje przestrzeni publicznych i odbiór wizualny architektury, wspomagając proces rewitalizacji.

Reinterpretacje w architekturze i urbanistyce dotyczą poszukiwania nowego znaczenia i wartości w zdezaktualizowanych formach przestrzennych wciąż służących ludziom. Zmienność obszarów miejskiej jest naturalnym procesem przekształceń jego materialnych zasobów, który wpisuje się w trwający nieustannie proces rewitalizacji. Choć w ostatnim czasie zmieniło się podejście modernizacji osiedli mieszkaniowych wciąż wiodącą rolę odgrywa kompozycja rozumiana, jako estetyka urbanistyczna. W zależności od umiejscowienia w Europie, może to być rodzima lekcja pokory, gdzie fragmentaryczna, harmonijna rewitalizacja przestrzeni rekreacyjnych przywraca pamięć o możliwej zmienności kształtu zasobów mieszkaniowych lub też są to śmiałe ingerencje przestrzenne, jako jedyna słusznie uznana droga w procesie ratowania terenów zainwestowanych. Domy na wymiar w układzie kwartałów, redukcja trzeciego wymiaru do niezbędnych wartości stała się oczywistym warunkiem dobrze pojętej modernizacji czy dążenie do jednolitej skali, bez presji przestrzennej obiektów nadmiernie

tion of Bijlmermeer was the modernization of underground passages that have recently been dark and unpleasant. Now they changed their character. Here the pilot project “The Mood wall” using interactive wall was implemented²⁰. Their task is to increase the safety of communicational raw space and their attractiveness by applying interaction with passers-by. In this case we used a 24 meters long. Under its translucent layer 2500 LEDs were placed, which react to pedestrian traffic showing colourful, moving images²¹. This spectacle can be seen not only in the vicinity of the installation, but also from further perspective. The growing demand for modern visual technologies means that they enter into the architectural design as a symbol of our time, enrich presentations, public spaces and constitute a visual feedback for architecture, supporting the revitalization process.

Reinterpretations in architecture and urbanism relate to the search for new meaning and value of the outdated spatial forms still serving the people. Variability of urban areas is a natural process of transformation of its material resources, which is part of the ongoing revitalization process. Although in recent times the approach of modernization of housing estates has changed, it still plays a leading role in composition understood as urban aesthetics. Depending on location in Europe, it may be native lesson in humility, where fragmentary, harmonious revitalization of recreational space restores the memory of a possible variation of the shape of the housing or a bold spatial interventions, rightly regarded as the only way in the process of rescuing invested areas. Tailor made houses in size of the system quarters, the reduction of a third dimension to the necessary values became obvious condition for a well-understood modernization or pursuit of a uniform scale, without the pressure of excessively high spatial objects. The transformation of European cities are still in progress, new ideas and their creations are as new aesthetic experience and valuable, friendly interpretations of the towns and settlements, as a look at the current demand.

ENDNOTES:

¹ Wejchert K., Elementy kompozycji urbanistycznej, Arkady Publishing House, Warsaw 1984, p.14.

² Królikowski L., Ostrowski M., Rozwój przestrzenny Warszawy, “Egros” Publishing, Warsaw 2009, p.180,181.

³ Ibid, p.181.

⁴ Dzierzawski B., Orchowska A., Happach M., Spatial variations in Warsaw housing estates in years 1990-2010, Warsaw, January 2010, p.19. Excerpts from the work relate to findings of research on the current situation and potential for development of selected housing estates in Warsaw.

⁵ The estate was built mostly in the big plate technology, system “J” and the skeletal system based on the elements of the “H” framework.

⁶ Ibid, p.13.

⁷ Warsaw Park on Lake Balaton was nominated for award *European Prize for Urban Public Space 2012*, the motto of the competition were the words of the historian Johan Huizinga: “Human culture is formed and develops in the play and as fun”.

⁸ Landscape architecture - Balaton Warsaw Goclaw. Pictures. 2015 [ONLINE] Available at: http://www.muratorplus.pl/inwestycje/inwestycje-publiczne/architektura-krajobrazu-balaton-warszawa-goclaw-zdjecia_79505.html?id_photo=65468&id_block=106089&page=0&nc=4#-fotogaleria_106089. [Accessed 27 June 2015]

⁹ Park Nad Balatonem w Warszawie - Piotr Hardecki Architekt. 2015. [ONLINE] Available at: <http://archinea.pl/park-nad-balatonem-w-warszawie-piotr-hardecki-architekt/#> [Accessed 29 June 2015]

¹⁰ In the words of architect Peter Hardecki: the basis of full acceptance by residents is public consultation process, which took place at all stages of design. Park near Balaton Lake in

wysokich. Przekształcenia miast europejskich trwają nadal, powstają nowe idee i ich kreacje, kształtują się doznania estetyczne oraz wartościowe i przyjazne interpretacje przestrzeni miast i osiedli, jako spojrzenie na obecne zapotrzebowanie.

PRZYPISY:

- ¹ Wejchert K., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984, s.14.
- ² Królikowski L., Ostrowski M., *Rozwój przestrzenny Warszawy*, Agencja Wydawnicza „Egros”, Warszawa 2009, s.180,181.
- ³ Ibidem, s.181.
- ⁴ Dzierżawski B., Orchowska A., Happach M., *Zmiany przestrzenne warszawskich osiedli mieszkaniowych w latach 1990-2010*, Warszawa, styczeń 2010, s.19. Przytoczone fragmenty pracy dotyczą wniosków z badań nad stanem obecnym i potencjałem rozwojowym wybranych osiedli warszawskich.
- ⁵ Osiedle zbudowano w większości w technologii wielkiej płyty i systemu „J” oraz systemu szkieletowego opartego na elementach ramy „H”
- ⁶ Ibidem, s.13.
- ⁷ Warszawski Park nad Balatonem nominowany był do nagrody European Prize for Urban Public Space 2012, mottem pracy konkursowej były słowa historyka Johana Huizingi: „Kultura ludzka powstaje i rozwija się w zabawie i jako zabawa”.
- ⁸ http://www.muratorplus.pl/inwestycje/inwestycje-publiczne/architektura-krajobrazu-balaton-warszawa-goclaw-zdjecia_79505.html?id_photo=65468&id_block=106089&page=0&c=4#fotogaleria_106089 (27.06.2015)
- ⁹ <http://archinea.pl/park-nad-balatonem-w-warszawie-piotr-hardecki-architekt/#> (29.06.15)
- ¹⁰ Jak pisze architekt Piotr Hardecki u podstaw pełnej akceptacji u mieszkańców leży proces konsultacji społecznych, który odbywał się na wszystkich etapach projektowania. <http://archinea.pl/park-nad-balatonem-w-warszawie-piotr-hardecki-architekt/#> (29.06.15)
- ¹¹ W samych galeriowcach mieściło się początkowo 13 tysięcy mieszkań.
- ¹² <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=817868> (29.06.15)
- ¹³ [http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html\(30.06.15\)](http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html(30.06.15))
- ¹⁴ Katastrofa miała miejsce 4 października 1994, transportowy boeing wkrótce po starcie z lotniska w Amsterdamie uderzył w jeden z budynków niszcząc dwa jego skrzydła.
- ¹⁵ http://www.bryla.pl/bryla/56,85298,11020422,Dzielnica_Bijlmer_Amsterdam_Holandia_lata_60_proj_7.html (29.06.15)
- ¹⁶ Władze Holandii zainwestowały w projekt do roku 2009 ponad 56 mln euro.
- ¹⁷ <http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html> (8.07.15)
- ¹⁸ Lynch K., *Obraz miasta*, Wydawnictwo Archivolta Michał Stępień, Kraków 2011, s.3,4.
- ¹⁹ Gehl J., *Miasta dla ludzi*, RAM Publishing, Kraków 2014, p. 53
- ²⁰ Interaktywna ściana zaprojektowana została przez grupę Urban Alliance w składzie: Studio Klink (architektura), Illuminate (media), Cube (konstrukcja)
- ²¹ http://www.bryla.pl/bryla/1,86009,6341320,The_Moodwall_diody_ktore_ozywia_blokowisko.html

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Gehl J., *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2014
- [2] Królikowski L., Ostrowski M., *Rozwój przestrzenny Warszawy*, Agencja Wydawnicza „Egros”, Warszawa 2009
- [3] Lynch K., *Obraz miasta*, Wydawnictwo Archivolta Michał Stępień, Kraków 2011
- [4] Szmidt B., *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981
- [5] Wejchert K., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1984

INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI

- <http://www.administrator24.info/artukul/id444,europejskie-programy-rewitalizacji-osiedli?p=2> (28.06.15)
- <http://archinea.pl/park-nad-balatonem-w-warszawie-piotr-hardecki-architekt/> (28.06.15)
- <http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html> (24.06.15)
- http://www.bryla.pl/bryla/1,86009,6341320,The_Moodwall_diody_ktore_ozywia_blokowisko.html (9.07.15)
- http://www.bryla.pl/bryla/56,85298,11020422,Dzielnica_Bijlmer_Amsterdam_Holandia_lata_60_proj_7.html (29.06.15)
- http://www.muratorplus.pl/inwestycje/inwestycje-publiczne/architektura-krajobrazu-balaton-warszawa-goclaw-zdjecia_79505.html?id_photo=65468&id_block=106089&page=0&c=4#fotogaleria_106089 (27.06.2015)
- [http://rewitalizacje.blog.pl/2015/01/03/dzielnica-bijlmermeer/\(20.02.15\)](http://rewitalizacje.blog.pl/2015/01/03/dzielnica-bijlmermeer/(20.02.15))
- [http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=817868\(28.06.15\)](http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=817868(28.06.15))

Warsaw - Piotr Hardecki Architect. 2015. [ONLINE] Available at: <http://archinea.pl/park-nad-balatonem-w-warszawie-piotr-hardecki-architekt/#>. [Accessed 29 June 2015].

- ¹¹ W samych galeriowcach mieściło się początkowo 13 tysięcy mieszkań.
- ¹² <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=817868> (29.06.15)
- ¹³ [http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html\(30.06.15\)](http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html(30.06.15))
- ¹⁴ Katastrofa miała miejsce 4 października 1994, transportowy boeing wkrótce po starcie z lotniska w Amsterdamie uderzył w jeden z budynków niszcząc dwa jego skrzydła.
- ¹⁵ http://www.bryla.pl/bryla/56,85298,11020422,Dzielnica_Bijlmer_Amsterdam_Holandia_lata_60_proj_7.html (29.06.15)
- ¹⁶ Władze Holandii zainwestowały w projekt do roku 2009 ponad 56 mln euro.
- ¹⁷ <http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html> (8.07.15)
- ¹⁸ Lynch K., *Obraz miasta*, Wydawnictwo Archivolta Michał Stępień, Kraków 2011, s.3,4.
- ¹⁹ Gehl J., *Miasta dla ludzi*, RAM Publishing, Kraków 2014, p. 53
- ²⁰ Interactive wall designed by a group composed of the Urban Alliance team: Klink Studio(architecture), Illuminate (media), Cube (construction)
- ²¹ The Mood wall - LEDs, which revived housing estate. 2015 [ONLINE] Available at: http://www.bryla.pl/bryla/1,86009,6341320,The_Moodwall_diody_ktore_ozywia_blokowisko.html. [Accessed 30 June 2015]

BIBLIOGRAPHY:

- [1] J. Gehl, *Cities for the people*, RAM Publishing, Krakow 2014
- [2] Krolkowski L., M. Ostrowski, *Development of spatial Warsaw*, Publishing Agency "Egros", Warsaw 2009
- [3] K. Lynch, *Picture of the town*, Publishing Archivolta Michał Stępień, Krakow 2011
- [4] Smidt B., *Governance space*, the State Publishing Institute, Warsaw 1981
- [5] Wejchert K., *Elements of urban composition*, Arcade Publishing, Warsaw 1984

OTHER SOURCES OF INFORMATION

- [Amsterdam] Revitalization estates – Skyscraper City. 2015 [ONLINE] Available at: <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=817868>. [Accessed 28 June 2015].
- Bijlmermeer district – East Amsterdam, Netherlands | Revitalisations. 2015 [ONLINE] Available at: <http://rewitalizacje.blog.pl/2015/01/03/dzielnica-bijlmermeer/>. [Accessed 20 February 2015].
- Blocks off-again: Bijlmermeer. 2015 [ONLINE] Available at: <http://www.bryla.pl/bryla/1,85302,6804920.html>. [Accessed 24 June 2015].
- District Bijlmer, Amsterdam, Netherlands, 60s, project Siegfried Nassuth. 2015 [ONLINE] Available at: http://www.bryla.pl/bryla/56,85298,11020422,Dzielnica_Bijlmer_Amsterdam_Holandia_lata_60_proj_7.html. [Accessed 29 June 2015].
- Landscaping - Balaton Warsaw Goclaw. PICTURES. 2015 [ONLINE] Available at: http://www.muratorplus.pl/inwestycje/inwestycje-publiczne/architektura-krajobrazu-balaton-warszawa-goclaw-zdjecia_79505.html?id_photo=65468&id_block=106089&page=0&c=4#fotogaleria_106089. [Accessed 27 June 2015].
- Park at Lake Balaton in Warsaw - Peter Hardecki Architect. 2015 [ONLINE] Available at: <http://archinea.pl/park-nad-balatonem-w-warszawie-piotr-hardecki-architekt/>. [Accessed 28 June 2015].
- The European settlements regeneration programs | Administrator24.info - Portal for Real Estate Managers. 2015 [ONLINE] Available at: <http://www.administrator24.info/artukul/id444,europejskie-programy-rewitalizacji-osiedli> [Accessed 28 June 2015]
- The Moodwall – LEDs, which gives life a housing estate. 2015 [ONLINE] Available at: http://www.bryla.pl/bryla/1,86009,6341320,The_Moodwall_diody_ktore_ozywia_blokowisko.html. [Accessed 09 July 2015].